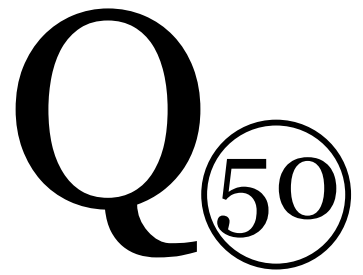

Reptes de l'educació permanent i popular per a la vida

Quaderns d'Educació Contínua

Reptes de l'educació permanent i popular per a la vida

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona,
Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves
Roselló, María José Picher, Carlos
Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia
Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa
M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento,
Manuela Fuentes Martínez, Lorena
Ordiñana Pérez, Marta Malet Carol, Mila
Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián,
María Gabarda Riofrio, Francisca Borox
López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles
(Escola de la Dona-Diputació de Barcelona),
Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB),
Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV),
Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas
(UMA), Piorgiorgio Reggio (UNICATT),
Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piussi
(UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño
Francés (IPF), Sebas Parra † (UdG), Josep
Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter

Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Àngel Marzo
(UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando
Marhuenda (UV), Fernando López Palma
(UB), Licinio C. Lima (UMINHO), Colin
Lankshear (JCU), Michele Knobel † (MSU),
Francesc Hernández Dobon (UV), Francisco
Gutiérrez † (ULASALLE), Anna Gómez
(UVIC), Paula Guimarães (UL), Pep Lluís
Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG),
José Clovis Azevedo (Centro Universitário
Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel
Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell
(UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito
(UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbio
González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina
Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI),
David Abril (UIB), Lorís Viviani (IPF), Mariola
Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey
(UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda
Medina (UA), Eduardo Carbonero Martínez
(epAlv), Magdalena Balle García (CEPA Son
Canals, Illes Balears), Maira Tavares Mendes
(Universidade Estadual de Santa Cruz, UESC),
Júlia Haba Osca (Universitat de València)

Correcció i traducció

Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació

gap

Quaderns d'Educació Contínua ☆ 50

Tardor 2023 · 18 €

Títol: Homenatge a Mauricio Sotelo, Benet Casablancas i Raquel García-Tomás

Autor: GAP

Tècnica: collage

Dimensions: 210x210 mm

Any: 2023

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

Sumari

El nostre major savi ha canviat de dimensió. Paraules de memòria al voltant de Carlos Rodríguez Brandão

Marco Raúl Mejía • 1

editorial

carpeta

L'Educació Popular i per al Desenvolupament com a gènesi de l'Educació per a la Transformació Social. Aprenentatges crítics per a la transició

Juan Jose Celorio Diaz • 9

Una reflexió crítica sobre la nostra lluita per un món més just i amorós

Antonia Darder • 24

Analfabetisme i alfabetització política des d'una perspectiva crítica

Josep Miquel Palaudàrias • 34

L'educació popular a Itàlia: "una xarxa" entre llegat i innovació

Lisa Stillo • 43

contínua

Pedagogia crítica revolucionària i pedagogia crítica global: Una conversa amb Peter McLaren

Peter McLaren; Emiliano Bosio • 57

persones, territoris i experiències

Mai he fet surf però, m'encanta com a metàfora per a l'educació permanent (i la vida)

Loris Viviani • 77

Paulo Freire i la tradició d'educació popular vinculada amb l'extensió universitària

Oscar Jara Holliday • 86

Educar des de la commoció i les narratives per promoure la comprensió, l'autonomia i el compromís

Núria Lorenzo Ramírez i Mónica Ferré Tobaruela • 96

Ètica i Espiritualitat en la pràctica educativa des de Simondon i Freire

Luisa Fernanda Rojas i Moisés Martínez • 105

Alfabetització com a gest tècnic en l'educació

Luis A. Camacho • 117

Llegir al món des de Freire i Simondon. Un acostament a l'alfabetització i al pensament tècnic

Dulce María Valdespino i Diana Jaid Martínez Navarro • 124

investigació

El paper dels aliments en l'acció col·lectiva: discutint les xarxes agroalimentàries alternatives a través de la perspectiva dels moviments socials

Francesco Vittori • 133

arxiu

dialogica

Reptes i possibilitats d'un centre d'educació adults a Balears davant l'FP

Jesús García Ferre • 153

fotografia Sebas Parra en acció • 161

llibres

Otras inapropiables. Feminismos desde las fronteras. bell hooks, Avtar Brah...

Irene Soler i Cremades • 165

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitzi el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Llegir al món des de Freire i Simondon. Un acostament a l'alfabetització i al pensament tècnic¹

Dulce María Valdespino i Diana Jaid Martínez Navarro, Facultat de Filosofia i Lletres UNAM
Traducció: Joaquín Martínez Ortíz

Introducció

Aquest escrit té com a objecte d'estudi la relació entre l'alfabetització de Paulo Freire i el pensament tècnic de Gilbert Simondon. L'objectiu principal és reflexionar a partir d'aquestes dues nocions, repetim, pensament tècnic i alfabetització com una manera de llegir el món i d'habitar-lo. Per això, aquest text es divideix de la següent forma: el primer apartat apunta un acostament a l'alfabetització de Freire, aquest busca fer un panorama general de la lectura del món a la qual es refereix aquest autor; en el segon apartat s'aborda el pensament de Simondon que dona peu al pensament tècnic. En el tercer apartat es presenta la relació que veiem entre alfabetització i pensament tècnic, és a dir, un xicotet diàleg entre Freire i Simondon. Finalment, presentem les reflexions finals.

Anotacions sobre l'alfabetització de Freire

A quasi 102 anys del seu naixement, Paulo Freire continua sent motiu d'escriure, repensar i problematitzar la nostra pròpia existència humana, la nostra educació i formació com a éssers inserits en el món, no sols com a espai físic, sinó món com una esfera social de cultura en la qual ens cultivem i criem, recorrent a Simondon. «L'home és un tècnic de l'espècie humana» (Simondon, 2017, p. 305) i Freire, en tant que home, va ser i continua sent un tècnic de l'espècie humana; gràcies a les seues tècniques d'ensenyament com ho és el seu mètode alfabetitzador, va aconseguir transformar els xicotets mons de les persones amb les quals va treballar. Per exemple, l'alfabetització d'adults que Freire (cf. 1988) va realitzar en el seu exili en països com Bolívia, Xile, els Estats Units..., van significar per a ell sempre un acte de coneixement, creador i, per descomptat, polític; va ser un esforç per formar éssers humans amb capacitat de llegir críticament al món, el seu món.

Podem dir, llavors, que la seua manera de fer o la tècnica de Freire era (i és, perquè continua vigent) l'alfabetització, però no carrinclona com se sol pensar quan es parla d'un mètode alfabetitzador, és a dir, no és mètode sil·làbic o aprendre a llegir i a escriure simplement, sinó que va més enllà d'això. L'alfabetització de Freire és una manera de pensar el món, d'habitar-lo, de comprendre'l per a poder, també, tindre'n una postura crítica, és a dir, passar de la ingenuïtat a la crítica. No és només estar en el món sinó amb ell. Sobre aquest tema, Freire en *Extensión o comunicación? La concientización en el mundo real* (1984) diu:

¹ Projecte "Ética y Biopolítica. Prácticas Socioeducativas Universitarias entre Tecnología y Salud" (PAPIIT IN305521, FFyL y FES Acatlán UNAM)

[...] es fa indispensable, la superació de la comprensió ingènua del coneixement humà, en la qual moltes vegades ens mantenim. Ingenuïtat que es reflecteix en les situacions educatives en què el coneixement del món és pres com alguna cosa que ha de transferir-se i depositar-se en els educands. Aquesta és una manera estàtica, verbalitzada, d'entendre el coneixement, que desconeix la confrontació amb el món com la font vertadera del coneixement, en les seues fases i en els seus nivells diferents, no sols entre els homes, sinó també entre els éssers vius en general.

Conèixer, en la dimensió humana, que és la que ací ens interessa, qualsevol que siga el nivell en què es done, no és l'acte a través del qual un subjecte, transformat en objecte, rep, dòcil i passivament, els continguts que un altre li dona o li imposa.

El coneixement, per contra, exigeix una presència curiosa del subjecte davant del món. Requereix la seua acció transformadora sobre la realitat. (pàg. 27-28)

Dit això, no es pot negar que el que Freire va intentar és fer del subjecte d'educació un agent transformador de la seua pròpia realitat, no aïllat del seu context històric-polític. Per això, per a Freire, l'educació ha de ser una educació per a l'alliberament. Seguint, el procés d'orientació de l'home perquè pugua llegir el món no comprén solament l'associació d'imatges amb paraules, sinó que comprén tot, pensament-llenguatge, a saber, la possibilitat de l'acte de conèixer a través de la praxi, per mitjà de la qual l'home és capaç de transformar la seua realitat (cf. Freire, 1975). Sobre aquest tema, agreguem que no sols és pensament, sinó que és un pensament tècnic com més endavant l'abordarem. Així mateix, Simondon a través de les seues pràctiques d'ensenyament amb màquines, a partir de la praxi, feia que els joves compregueren el món que habitaven.

No obstant això, cal aclarir que el mètode alfabetitzador de Paulo Freire no ha de ser repetit ni fetitxitzat, tal com ho exposa Morollón en la seua tesi de doctorat (2016, p. 83), és a dir, que el seu aprofundiment es veja distorsionat per la importància que va cobrar. El que ací es pretén escriure, és només un esbós del que significa l'alfabetització en termes de llegir el món per a habitar-lo, no pretén en cap moment aprofundir-hi, ni molt menys fer una crítica a la seua pedagogia o, específicament, al seu mètode.

Ara bé, és important aclarir el que implica el pensament tècnic en la teoria filosòfica de Simondon, ja que el tercer apartat d'aquest escrit intenta establir una relació entre l'alfabetització i el pensament tècnic, és a dir, «començar» a dialogar a Freire i a Simondon a partir de l'exposat en aquests dos primers apartats.

Anotacions sobre el pensament tècnic en Simondon

D'acord amb Simondon, en *El modo de existencia de los objetos técnicos*, el pensament tècnic està fet d'esquemes que tenen la funció de representar estructures figu-

rals, és a dir, «[...] el pensament tècnic desmunta i reconstrueix el funcionament dels éssers» (2007, p. 208). Per a Simondon l'objecte tècnic és concebut com un tot organitzat, l'objecte tècnic de consum està tancat en la seua estructura i limitat quant a la seua duració, mentre que l'objecte tècnic de producció està obert en la seua estructura i no limitat en duració. Si bé les màquines són objectes tècnics no són les úniques que poden ser anomenades d'aquesta manera, per exemple, en un saló de classes des del llapis fins als dispositius electrònics són objectes tècnics: «L'objecte tècnic és una sort d'organisme psiquicoquímic» (Simondon, 2017, p. 361). Amb sort d'organisme el nostre autor es refereix al fet que no estan vius és per això que se'ls defineix com a objectes.

A Simondon se li qüestionava sobre la necessitat dels educadors per ensenyar els xiquets sobre el coneixement dels objectes tècnics, és a dir, alfabetització tècnica; en primer lloc, assegurava que se'ls ensenya sobre el respecte al treball de l'altre, un coneixement sobre les èpoques passades que es troba també en el present, perquè la tècnica com a realitat humana ens mostra la petjada de la invenció. L'objecte obert ens ensenya «[...] una lliçó de realitat, una lliçó de veracitat i d'altra banda una lliçó de respecte intel·ligent pel passat» (2017, p. 388)

D'altra banda, Simondon estava interessat a despertar culturalment els seus contemporanis respecte a les diferents etapes de la civilització tècnica: «Particularment, es fa a l'objecte tècnic responsable de tot: les nostres civilitzacions són "tècniques", no tenen "suficient ànima"; o bé la civilització del consum és responsable dels desastres de la nostra època, i de les molèsties del viure» (2017, p. 396). Simondon sempre va lamentar que no existira un ensenyament de la història de les tècniques ja que considerava que existia una espècie de dialèctica de les tècniques i que aquestes es poden carregar amb la tasca de fer una part del treball cultural, és a dir, demostrar que les tècniques no són anticulturals sinó que són portadores d'un ferment cultural, és a dir, són potencialment alfabetitzadores per a poder llegir el món i habitar-lo, doncs, és partir de les tècniques és que ens cultivem i ens criem. La cultura és presentada com una font d'imatges i d'arquetips, mentre que les tècniques defineixen solament la civilització; la cultura i la tècnica no poden ser complementàries l'una de l'altra si ambdues romanen en una posició estàtica «[...] la cultura ha d'incorporar els éssers tècnics sota la forma de coneixement i de sentit dels valors» (Simondon, 2007, p.31).

La necessitat d'una cultura tècnica que planteja Simondon ens fa situar-nos dins del pensament tècnic, és a dir, cada membre de l'espècie humana accepta vincular-se amb cada cultura i amb altres grups humans creant xarxes d'informació entre el món natural, tècnic i humà, tal com afirmen Jiménez i Vall (2023, contraportada):

El que importa en el pensament tècnic és la seua tendència o la seua potència cap a la unitat que integra cultura i tècnica que es presenta com et-

hos o com a manera de vida. Aquesta tendència cap a la unitat dinamitza el pèndol hagut entre cultura i tècnica, entre organismes vius i organismes no vius, entre món humà i immanència de vida.

La relació entre humà-món del qual parla Freire i entre humà-tècnica a què es refereix Simondon, són un pèndol que permeten una lectura del món, tant per a Freire com per a Simondon no pot haver-hi una separació per a entendre la realitat en la qual ens situem, no es poden veure de manera separada, perquè per a Freire no hi ha alfabetització i per tant no hi ha lectura crítica del món sense la relació home-món, així com per a Simondon no hi ha una cultura tècnica per a comprendre la realitat del món sense la relació entre home-tècnica, perquè no hi ha cultura o humanitat sense tècnica, ni tècnica sense cultura o humanitat.

Ara bé, Simondon (2017) diu que el pensament tècnic és intuïtiu i inductiu, perquè des de la infància aprenem a llegir el món des d'aquest pensament, és a dir, descobrim a partir de la intuïció tot el que ens envolta, a més que coneixem, a través dels símbols, per parts i no des d'un tot. Aprenem sobre un arbre a partir de les seues branques, de les seues arrels, de les seues fulles i després l'unim com un tot; això precisament és el que fa el pensament tècnic per a la comprensió del nostre món. Vall (2023) afirma que «no podem negar que el pensament tècnic tendeix a la unitat entre mitjà i espècie, entre organismes vius i organismes no vius, entre cultura i tècnica.» Precisament, des de la nostra lectura de l'obra de Freire, l'alfabetització és un pensament tècnic posat en pràctica que tendeix a la unitat entre humà-món. L'alfabetització és una articulació entre la lectura que fem del nostre món i la lectura crítica que en fem.

La relació entre alfabetització i pensament tècnic sembla ser una mica confusa o una relació que no té límits ben establits en la seua definició, no obstant això, aquest escrit pretén realitzar un acostament al com es relacionen per a poder pensar un diàleg entre Freire i Simondon. Tot seguit, se'n presenta un esbós.

Llegir al món i habitar-hi a través del pensament tècnic

L'alfabetització en Freire no compromet un treball de memorització mecànica de «ba-be-bi-bo-bu, de la-le-li-el-dl.». És a dir, no es redueix a l'ensenyament de la paraula, de les síl·labes o de les lletres. No és dotar el subjecte de cap buit de paraules plenes.² Freire en *La importancia de leer y el proceso de liberación* (2004) conta la seua experiència sobre la seua lectura del món en la infància, és a dir, el món en el qual ell vivia, la seua casa a Recife:

La tornada a la infància distant, buscant la comprensió del meu acte de "llegir" el món particular en què em movia [...] m'és absolutament significativa. En aquest esforç al qual em vaig entregant, re-cree i re-visit, en el text que

² Per a Freire l'educació bancària, amb la qual no està d'acord, és el supòsit en el qual l'educador deposita continguts en la ment de l'educand, com si fora una taula rasa, en blanc. És per això pel que fa a «cap buit» i «paraules plenes», fent al·lusió al que per a ell no és l'alfabetització ni l'educació.

escric, l'experiència viscuda en el moment en què encara no llegia la paraula. Em veig llavors a la casa mitjana en què vaig nàixer a Recife, envoltada d'arbres, alguns d'aquests com si foren gent, tal era la intimitat entre nosaltres; a la seua ombra jugava i en les seues branques més dòcils a la meua altura m'experimentava en riscos menors que em preparaven per a riscos i aventures majors. La vella casa, les seues habitacions, el seu corredor, el seu soterrani, la seua terrassa [...] l'àmplia quinta on es trobava, tot això va ser el meu primer món. (Freire, 2004, p. 95)

L'autor, en l'experiència del qual es narra l'alfabetització en el seu més simple sentit, explica que abans de llegir la paraula escrita s'ha de llegir la paraula-món, és a dir, la lectura del món en el qual ens movem és primordial per a habitar-hi. Però què és el que fa que primer llegim al món? De quines eines ens dotem per a fer-ho? Clarament i sense obviar, el pensament ens permet, a través de l'element simbòlic, tindre una lectura de tot allò que ens envolta. Simondon li diria a Freire que és gràcies al pensament tècnic que podem tindre una lectura del món abans de la lectura de la paraula mateixa, doncs, seguint a Freire «La lectura del món precedeix a la lectura de la paraula, d'aquí ve que la posterior lectura d'aquesta no puga prescindir de la continuïtat de la lectura d'aquell. Llenguatge i realitat es vinculen dinàmicament» (2004, p. 94).

Simondon conta la seua experiència, semblant al que Freire ens exposa, sobre el seu ensenyament cap a les joventuts amb la seua particularitat que a anava acompanyada de màquines; en el llibre *Sobre la tècnica (1953-1983)* (2017) en l'apartat sobre «Artículos y Conferencias» es pot llegir una pregunta que li fan a Simondon respecte a la seua pràctica educativa anteriorment esmentada, la qüestió girava entorn del perquè disposava de màquines per a ensenyar a joves si aquests no poden comprendre el seu funcionament, al que Simondon respon:

El nostre objectiu era la comprensió intuïtiva del ser tècnic per part de la intel·ligència jove. Un xiquet no entén, en el sentit profund de la paraula, què és un arbre o un animal. No obstant això, pot entendre, en el sentit tècnic de la paraula, per què s'ha de regar un arbre que acaba de ser plantat, per què un arbre necessita llum; no entén científicament l'assimilació i la fotosíntesi, però pot entendre què és un empelt o un apuntalament. Aquest gènere de comprensió, intuïtiu, però no afectiu o animista, és el que denominem comprensió tècnica [o pensament tècnic]. (p. 214)

Semblar ser que el que Simondon enuncia com a pensament tècnic és un indicatiu al que Freire refereix amb la lectura del món, la paraula-món, ja que el primer expressa que el pensament tècnic és aquell que ens fa reconèixer el que està al voltant nos-

tre, és a dir, ens relacionem amb els arbres i les seues branques, tal com recorda Freire, els fem part del nostre món per a poder habitar-lo, sense que això necessàriament implique entendre que els arbres són els que ens doten d'oxigen per a poder viure. Es comença per regar l'arbre i se segueix amb l'enteniment que som part del món de l'arbre.

Simondon agregaria a aquest supòsit que, per a entendre i llegir el món en el qual ens movem, els objectes tècnics són de gran importància per a l'articulació entre subjecte i món, perquè en *El modo de existencia de los objetos técnicos* (2007) diu que el món és una unitat composta per tres realitats: el món que es pot entendre com la naturalesa o la cultura, el subjecte que bé podria ser la humanitat i l'objecte que es pot presentar com a objecte tècnic o tècnica. Aquest últim, diu Simondon, és un mediador entre món i subjecte, però, precisament, és el pensament tècnic qui converteix a aqueixa realitat, l'objecte, en un objecte tècnic. Sobre aquest tema Freire (2004) utilitza d'exemple una ploma, que bé pot entendre's com a objecte tècnic:

En realitat, tant l'alfabetitzador com l'alfabetitzant [en la seua relació pedagògica], en prendre, per exemple, un objecte, com ho faig ara amb el que tinc entre els dits, senten l'objecte, perceben l'objecte sentit i són capaços d'expressar verbalment l'objecte sentit. Com jo, l'analfabet és capaç de sentir la ploma, de percebre la ploma, de dir ploma. Jo, no obstant això, soc capaç de no sols sentir la ploma, percebre la ploma i dir ploma, sinó a més d'escriure ploma i, en conseqüència, de llegir ploma. L'alfabetització és la creació o el muntatge de l'expressió escrita de l'expressió oral. Aqueix muntatge no el pot fer l'educador per als educands, o sobre ells. Ací té ell un moment de la seua tasca creadora. (pàg. 104-105)

Sentir, percebre i dir ploma és part d'un pensament tècnic, no obstant això, escriure ploma i llegir ploma ja fa part d'un llegir el món amb i a través d'aquest objecte tècnic. L'alfabetització comença per un pensament tècnic i segueix amb la creació o muntatge de l'expressió escrita de l'expressió oral; això no culmina, però es pot suposar que s'exaspera amb la lectura del món, la paraula-món, i amb habitar-lo, no sols estar en ell sinó amb ell, a més de prendre'n una postura crítica.

A manera de reflexió final

El coneixement no s'estén del que es jutja savi, fins aquells que es jutgen no savis; el coneixement es constitueix en les relacions home-món, relacions de transformació, i es perfecciona en la problematització crítica d'aquestes relacions (Freire, 1984, p. 39). L'alfabetització, així com el pensament tècnic, es constitueixen en les relacions home-món, i agreguem, home-tècnica, és a dir, són relacions de transformació de la nostra manera d'existència. D'una banda Freire, diu que per a poder habi-

tar el món i per a tindre una postura crítica, cal aprendre a llegir-lo, hem d'alfabetitzar-nos i ser conscients de la nostra pròpia formació humana, expressa que «el coneixement del món [ha de transformar-se] en instrument per a l'adaptació de l'home» (1984, p. 27), de manera similar, Simondon expressa que tant la filosofia com l'educació ja no poden estar separades de la relació amb la naturalesa i amb el seu propi fer, és a dir, amb la seua existència tècnica. Perquè en aqueixa relació entre naturalesa amb la pròpia existència tècnica, està la relació de transformació de la nostra pròpia manera d'existència, d'habitar el món i no sols estar-hi sinó amb ell. Agreguem, la tecnicitat és la relació de l'home amb el món i en aquest món l'home té la capacitat de concreció de problemes pràctics, en ser mediador entre individus, conjunts tècnics i elements és coordinador i inventor permanent de les màquines que estan al voltant d'ell per a la transformació de la nostra pròpia realitat. En paraules de Simondon:

La tecnicitat és una educadora de molta força en matèria de planificació, de reticulació funcional d'un mitjà [...] la tècnica és pedagoga de la realitat humana perquè la incorporació dels objectes tècnics a la cultura i l'esdevenir entre màquina i humà no pretén que els considerem com a inferiors o superiors a l'home, sinó que es mantinga una relació recíproca i de coneixement entre tots dos [...] (2007, p.43)

La tècnica alfabetitzadora de Freire és pedagoga de la realitat humana, perquè en la relació entre humà-món, així com humà-tècnica, hi ha una lectura del món que ofereix un camí cap a una educació alliberadora en què la relació entre inferiors i superiors, opressors i oprimits és criticada, sobretot qüestionada. Perquè, tant Freire com Simondon, encara que ens semblen pensaments distants, comparteixen el principi educatiu de pensar en l'existència, en les maneres de vida. D'una banda, les tècniques del mètode d'alfabetització de Freire estan orientades a la presa de consciència a través de les paraules i d'altra banda Simondon també ens convoca a una presa de consciència de realitat humana en i a través dels objectes, sistemes tècnics i en les màquines.

Alfabetitzar-se és més que aprendre a escriure les paraules, podríem dir que és una manera en la qual l'ésser humà pren consciència de la història de la qual és autor. El mètode de Freire repta a l'alfabetitzat a replantejar-se les paraules en el seu món i no únicament a repetir-les. Així com Simondon, repta a l'humà a replantejar la seua relació amb la tècnica. I aquest repte implica repensar i rellegir el món que habitem. La presa de consciència del món no es realitza de manera separada als altres, és a dir, no hi ha separació entre humà i món ni entre humà i tècnica; encara que cada ésser humà tinga diferents maneres de prendre aqueixa consciència, és la connexió amb els altres la que permet prendre-la plenament, aprendre a dir la seua paraula creadora per a la transformació de la realitat.

En suma, alfabetització i pensament tècnic són un pèndol entre la relació humà-món i humà-tècnica, per a la comprensió i lectura del nostre món.

Referències bibliogràfiques

- FREIRE, P. (1975). *Acción cultural para la libertad*. Tierra Nueva.
- FREIRE, P. (1984). ¿Extensión o comunicación? La concientización en el mundo real. Siglo XXI.
- FREIRE, P. (1988). *Alfabetización ¿a favor de quién?* Cedeco.
- FREIRE, P. (2004). *La importancia de leer y el proceso de liberación*. Siglo XXI.
- JIMÉNEZ, M & VALLE, A. (Ed). (2023). *Pensar la técnica. Vida, cultura y educación* [EPUB]. Juan Pablos Editor. FES-Acatlán, UNAM.
- MOROLLÓN DEL RÍO, D. (2016). *Paulo Freire: su pensamiento y relación con fuentes filosóficas latinoamericanas-caribeñas hasta 1970* [Tesi de doctorat, Universidad Nacional Autónoma de México]. TESIUNAM.
- SIMONDON, G. (2007). *El modo de existencia de los objetos técnicos*. Prometeo Libros.
- SIMONDON, G. (2017). *Sobre la técnica (1953-1983)*. Editorial Cactus.
- VALLE, A. (2023) «Educación y técnica» en *Seminario pensar la técnica la salud y la educación*. (11 de mayo de 2023). [Arxiu de vídeo]. Canal de YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=67_qSS3dxOo&list=PLq1R7zQofBPjbdzBATHKrwkog3UpILfU2

INSTITUTO
Paulo Freire

Associació de Persones
Adultes Participants
CPFPAFRANCESCOSCHIMORATA

TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

AJUNTAMENT DE
LA POBLA DE FARNALS

Cent d'Estellés
1924-2024